

življenje, plodeč in oblikovno oplojevan od nje. Medtem je ona šla naprej — on nazaj, samotni in mračni ter v prepričanju, da narekuje kritiko vsako ostro besedo le zavist in sovraštvo. Tudi to je nesodobna zmeta; vprašanje nam je le, kakšna je knjiga in ne, kdo jo je spisal.

Izidor Cankar.
Dr. K. Štrekelj: O nekaterih pobijanih pravih slovenske pisave. (Konec.)

Četrta točka naše brošure obsega imenitno razpravo o veznikih: ko, kot, kakor in tem sorodnih. Tominšek je hotel delati razliko v pomenih med temi vezniki. Štrekelj je dokazal, da pomenjajo vsi vezniki: kakor, kak, ko, kot, kakti popolnoma isto in se rabi lahko vsi enako; razloček se dela lahko samo ta, da rabiš zdaj eno, zdaj drugo besedico, kakor ti zveza bolj ugaja. Tako ni nobenega razločka, če pišeš: bojim se ga k o sovražnika, ali če pišeš: bojim se ga k o t sovražnika, ali: kakor sovražnika. Pisatelj je v razpravi pokazal tudi razširjenost, izvor in rabo teh veznikov, kar je pa velikega pomena le za jezikoslovce.

V petem članku se pisatelj izreka za pisavo: oficijal, materijalen, dijalog itd., katera pa je — po zaslugi Levčevega pravopisa — hvala Bogu, vendar že odpravljena in je ne bomo nanovo oživljali, ker se je pri nas že utrdil usus, da puščajmo tujkam kolikor se da tujo obliko. Iz tega razloga ne zametamo samo: aktuvar, situacija, jezuvit, pojezija, idejal, najiven, prozajičen... kakor se je pri nas še pred 15—20 leti pisalo, temuč z a m e t a m o tudi: oficijal, materijalen, dijalog itd., posebno pa še zdaj, ko je vsled Levčevega pravopisa zmagala pisava brez j!

V šesti točki zameta prof. Štrekelj po vsej pravici Tominškovo novotarijo: končnica -ij v gen. plur. (nitij). Samo 25 let je životarila ta revica-končnica v našem slovstvu in še to le vsled zmotnega neznanja — in zdaj je vendar srečno pokopana; naj ji tudi Tominšek vošči večni mir in pokoj! V istem sestavku zagovarja pisatelj proti Tominšku pisavo: ministrstvo.

Sedmi sestavek opravičuje rabo končnice -ova za ženske priimke, kakor Pavlina Tratnikova, gospa Abramova itd., nad čimer se je Tominšek spotikal. Piše se potemtakem lahko ali Pavlina Tratnik, gospa Abram ali pa Pavlina Tratnikova, gospa Abramova.

Zadnji odstavek zameta po Tominšku predlagane končnice tujih pridevnikov kakor formalistni, analitski, sintetni, filološki itd. ter predlaga preprosto pravilo, naj se rabi povsod -ični, kakor se je sploh pogostoma rabil do leta 1890. — Tudi mi smo mnenja s pisateljem, ki pravi: Obrazilo -ični je za naš knjižni jezik edino opravičeno; zato nam bo tudi vbodoče pisati: estetično-kritična razprava in filologično-kritično raziskavanje. Ker je pa stvar nazadnje le malenkostna, bi se po naši misli ta tuja navlaka pustila lahko tudi s kako drugo končnico, kakor je bilo tudi že pred letom 1890. v navadi.

Dr. A. Breznik.
Dr. Janez Mencinger: Izbrani spisi. Izdala „Matica Slovenska“. Uredil dr. Jos. Tominšek. Povesti in novele. I. zvezek. Ljubljana 1911. Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani. 100 strani. — Izdaja Mencingerjevih zbranih del bo povzročila po naših knjižnicah, kjer se v lepem redu vrste dela naših pripovednikov, brezdvoma precej izpremembe. Marsikateri pisatelj, čigar zbrana dela so se v zadnjem

času pristavila preblizu Jurčičevih, Stritarjevih, Erjavčevih, Levstikovih in Tavčarjevih zbranih del, se bo moral za nekoliko odmakniti in prepustiti svoje mesto dr. Mencingerju, ki bo stopil sedaj z zbranimi deli med prednje vrste naših pripovednikov. Seveda mu te slave niso prinesli njegovi prvenci, temuč šele poznejša dela, predvsem njegov klasični „Abaddon“ in pa „Moja hoja na Triglav“. Prvi spisi, izmed katerih nam I. zvezek izbranih del prinaša tri novele: Jerica, Vetrogončič ter Človek toliko velja, kar plača, so le unguis leonis, ki je šele v poznejših spisih pokazal izredno moč dobrovoljne šale, zdravega humorja in krepkega domačega jezika. Njegova pristna domača beseda je v našem slovstvu nekaj posebnega. Doslej najboljšo oceno njegovih del podaja Grafenauer v drugem delu svoje Zgodovine slovenskega slovstva, na katero tukaj opozarjamo. Mi se hočemo tukaj dotakniti le prireditve in izdaje Mencingerjevih spisov.

Dr. Mencinger svojih del ni sam priredil in uredil, temuč jih je izročil dr. Tominšku. Je li dal pisatelj uredniku pri prireditvi popolnoma proste roke ali ne, to je njegova stvar, za katero ni nikomur odgovoren. Je li nasprotno urednik dr. Mencingerju kaj odgovoren ali ne, nas tudi ne briga in ga po tem ne vprašujemo. Ali izdajateljji imajo vendar še druge odgovornosti, katerih se ne morejo iznebiti, to je odgovornosti nasproti občinstvu. Občinstvo sme zahtevati, da se starejša dela izdajajo v gotovih oblikah; da se izvajajo bolj za znanstvenike ali bolj za širše občinstvo, ki išče v takih delih v prvi vrsti le estetičnega užitka in kritičen študij pisateljevih del pri tem prezira. Dr. Tominšek se je oziral pri tem očividno na poslednje kroge. Taka izdaja pa zahteva večkrat precejšnjih izprememb, česar se je urednik tudi dobro zavedal in je v predgovoru sam povedal, da spisov ni dal enostavno v ponatis, ampak jih „v jezikovnem ter sploh v zunanem oziru prestavil in stanje dvajsetega stoletja“. In urednik si je dal res mnogo posla z izpreminjanjem. Izpreminjal in popravljal ni samo posameznih besed in izrazov, temuč tudi cele stavke in odstavke. Poleg tega je tudi mnogo izpuščal ter dostavljal iz svojega. Sploh je ravnal s pisateljem kakor z učencem v šoli, popravljajoč mu in izpreminjajoč vse, kar mu ni ugajalo. Vendar se pri popravji ni držal povsod enake mere.

Mnogokrat je popravljaj stvari, ki bi jih ne bilo treba; prav pogostokrat pa je popravljaj tekst naravnost na slabše. Nasprotno se mu je pripetilo tudi, da se večkrat ni lotil poprave tam, kjer bi bila to potreba, da bi bila vsa mesta z enakimi napakami enako popravljena. Mi smo sicer naravnost zoper prehujo popravljanje, toda če se kaka stvar začne popravljati, potem naj se popravi do konca in povsod, kjer je poprave potrebna. Tako je sedaj prvi zvezek dr. Mencingerjevih novel ponekod tak, kakor je prišel pred več kot petdesetimi leti izpod njegovih rok — z vsemi posebnostmi dotičnega časa in z vsemi slabostmi tedaj šele nekaj nad dvajset let starega pisatelja — ponekod pa je tako radikalno izpremenjen in moderniziran, da ga bo akceptiral lahko najhujši modernist. Če bi nas postavil izdajatelj pred alternativo: ali naj v naslednjih zvezkih popravljaj vse tako radikalno, kakor sem tukaj, kjer sem se poprave lotil — ali pa naj pustim Mencingerja povsod takega kakor je bil v originalu, bi mu svetovali, naj stori

poslednje. Mi smo zoper posebno popraviljanje, ker se z njim ničesar ne doseže. Ali bo zato starejši spis občinstvu naših dni popolnoma ugajal, če mu popravim nekaj posameznih besed in stavkov ali odstavkov? Kdor bi hotel dati občinstvu nemotenega užitka, bi moral povest ali novelo, ki je bila pisana pred več kakor petdesetimi leti, čisto nanovo predelati in preliti, prav kakor se star zvon nanovo prelije, da lepo poje. S posameznimi stavki se tako delo ne da rešiti. Ker pa je izdajatelj tako poprava nemo-goča, se mu tudi ni mogoče ozirati na take bravce, ki iščejo v starejših spisih samo estetičnega užitka. Kdor nima dovolj pietete za značilno obliko in posebnost kake starejše dobe, naj starejšega pisatelja sploh v roke ne jemlje. Za take ljudi ne bo starejših spisov nihče nanovo vlivaj ali deval pisatelja na Prokrustovo posteljo. Pisatelj naj se ohrani bistveno tak, kakršen je, in naj bo namenjen takim krogom, ki imajo zmisel tudi še za kak drug okus kot je slučajno danes v modi. S tem pa seveda ni rečeno, da bi se ne smele prevzeti nebstvene izpremembe, kakor n. pr. izpremenitev pravopisa ter posameznih besed, izrazov ali stavkov, vkolikor bi se s tem ne pretrgala organska zveza ostalih delov v stavku in odstavku.

Tominšek bi si bil lahko mnogo nepotrebnih poprav prihranil. Koliko posameznih besed in rekel in koliko stavkov je brez vsake potrebe preobračal! Tukaj ni prostora, da bi naveli kaj več zgledov, zadostuj le par primerov. Tominšek je izpreminjal n. pr. besede: vozač v — voznik, tanki vrat v — vitki vrat, prostost v — svobodo, ravno v — baš, komaj v — jedva, prebrala v — čitala (!), gospejski klobuk (ženo mika gospejski klobuk) v — gosposki klobuk, bolj vesela misel v — veselejša misel, součenec v — sošolec itd. Kaj je neki s tem dosegel?

Mnogokrat je original naravnost poslabšal. Zaradi pomanjkanja prostora le par zgledov! Mencinger ima n. pr. „v sercu nosi . . . ljubezen, po kateri plava samo nekoliko sovraštva kakor maščoba po juhi“, Tominšek pa je izpremenil: „v srcu nosi . . . ljubezen, ki po njej plava samo nekoliko sovraštva kakor ocvirki (!) po juhi (17). Mencinger: na limanice speljala — Tominšek: na limanice pripela (21); Mencinger: lep sicer ni, pa je vendar čeden — Tominšek: lep sicer ni, pa je vsaj (!) čeden (12); Mencinger: ko se pripeljeta do klanca — Tominšek: ko se pripeljeta — dasi so na vozu štiri osebe!

Večinoma vse se mu je ponesrečilo, kjer je izkušal popravljati Mencingerjev besedni red; posebno zmedo je povzročil tam, kjer je razkosaval daljše stavke in jih ločil v kratke neodvisne celote; pri tem jim je neusmiljeno ruval veznike ter jih s tem oropal vsake opore, na kateri so enklitične ubožice slonele.

Kljub tolikemu radikalizmu na nekaterih mestih, je ostalo vendar še veliko mest neizpremenjenih in med njimi tudi mnogo nepopravljenih. Tako je n. pr. izdajatelj pustil takele cvetke v originalu: pretečeni dogodki, k gospej (dvakrat), materne besede, dereča reka,jenja, pruštof, preščič, s komur itd. Vse polno je tudi n. pr. takih stavkov: kaj mi je prineslo, si glavo ubijati itd.

Dr. A. Breznik.

Amerika in Amerikanci. Spisal Rev. J. M. Trunk. 1. zvezek. V Celovcu 1912. — Samozaložba. — Namen temu delu, ki bo v celoti obsegalo 12 zvezkov, ni: vabiti naše ljudi v Ameriko. „Zaradi tega spisa naj bi noben Slovenec po nepotrebnem ne zapuščal svoje domovine in se podal čez morje . . .“ Pisatelj nas hoče le poučiti o Ameriki: kakšna je in kako se tam živi. „Zlasti naj se Slovenci v stari domovini iz knjige nekoliko pouče, kako v Ameriki živijo, kakšna je ta dežela, in kako se tam godi njih bratom, ki so morali iti, radi ali ne, s trebuhom za kruhom.“ Rev. Trunk je sam dalje časa bival v Ameriki, zato je gotovo pravi mož, da nam opiše to „bajno“ deželo. Že po prvem zvezku soditi, bo delo kaj zanimivo. Obsegalo bo naslednje večje razdelke: Splošni pregled — Iz amerikanske zgodovine — Amerikansko politično življenje — Amerikansko duševno in socialno življenje — Amerikansko gospodarsko življenje — Naseljevanje — Slovenci v Ameriki — Zgodovina slovenskih naselbin — Seznam znamenitejših Slovencev. — Prvi snopič (64 strani, velika osmerka) podaja splošni pregled, popisujoč zemljepisno posamezne zedinjene države. Spis bo, kakor je videti — bogato in lepo ilustriran, kar bo stalo gospoda pisatelja mnogo truda in denarja. Delo seveda priporočamo. Izpregovorili bomo o njem še večkrat: ko nam bodo prihajali v roke naslednji posamezni zvezki, zlasti pa ko bo pred nami celo in dovršeno. Posamezen zvezek stane 1 K za Evropo in 30 ct za Ameriko. Kdor se naroči naprej na vse zvezke, plača v Evropi 10 K, v Ameriki 3 dol. —

Dr. M. O.

Charles Dickens: **Oliver Twist.** Prevel Oton Župančič. Založil L. Schwentner v Ljubljani. 1911. — Dickens je Londonec. Noben angleški pisatelj se ni tako vglobil v vse tajnosti londonskega velikomestnega življenja kakor Charles Dickens.¹ Študiral je razne socialne sloje in podal verne slike njihovega mišljenja in delovanja. Duhoviti Anglež daleč presega razne tovariše na literarnem polju, ki so pod pretvezo verzima zašli v globine, iz katerih se niso mogli dvigniti. Oliver Twist, nesrečno dete, rojeno v ubožnici, ki ne pozna ne očeta, ne matere, je vržen kot deček v najpropalejšo družbo najbolj razvpitih londonskih beznic in telovajskih brlogov. Roparji, žepni tatovi, vlačuge in pijanci si prizadevajo popolnoma pokvariti nesrečnega dečka, ki se bori proti svojim trinogom in po čudnih potih pride v pošteno družbo, ki ga reši. V sencih vislic se gibljejo ti tolovaji, ki predstavljajo najstrašnejši socialni in moralni propad človeške družbe. In vendar je povest dobra, umetniško in moralno učinkujoča. Dickens se ne da premagati od tvarine, ampak jo virtuožno obvladuje, in svetli žarki plamenitih src, ki zasijejo nad to črno nočjo, dvignejo čitatelja iz zločinske grozote v višje sfere, koder se ogreje ob plemeniti ljubezni in dobroti. Angležem tako priljubljeni detektivni romani imajo v „Oliveru Twistu“ svojega predhodnika. Prevod Župančičev je jako prost in se gladko čita. L.

¹ Glej člančič: Charles Dickens v oddelku za „To in ono“, str. 118. Ured.

